

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

Överklagande av en hovrättsdom – hets mot folkgrupp

Klagande

Riksåklagaren
Box 5553
114 85 Stockholm

Motparter (14)

1. WB
Frihetsberövande: Intagen i kriminalvårdsanstalt

Ombud och offentlig försvarare: advokaten RN

2. JD

Offentlig försvarare: advokaten TN

3. ML

Ombud och offentlig försvarare: advokaten PS

4. KM

Ombud och offentlig försvarare: advokaten JM

5. SL

Ombud och offentlig försvarare: advokaten AE

6. FV

Offentlig försvarare: advokaten RF

7. PÖ

Offentlig försvarare: advokaten SDB

8. BJ

Ombud och offentlig försvarare: advokaten NH

9. PS

Ombud och offentlig försvarare: advokaten C-OM

10. MS

Ombud och offentlig försvarare: advokaten CB

11. AS

Ombud och offentlig försvarare: advokaten ST

12. WB

Ombud och offentlig försvarare: advokaten PL

Ombud: advokaten TA

13. JA

Offentlig försvarare: advokaten CR

Privat försvarare: Jur.kand HJ

14. DM

Ombud och offentlig försvarare: advokaten JR

Överklagade avgöranden

Hovrätten för Västra Sveriges dom den 18 december 2020 i mål B 5303-19

Yrkande

Jag yrkar att WB, JD, ML, KM, SL, FV, PÖ, BJ, PS, MS, AS, WB, JA och DM ska dömas även för hets mot folkgrupp och att påföljderna ska bestämmas till fängelse.

Frågan i målet

Det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att Högsta domstolen klargör om de tilltalades agerande, att bära symbolen tyrrunan på allmän plats och under sådana omständigheter som framgår av åklagarens gärningsbeskrivning, objektivt sett utgör hets mot folkgrupp.

Prövningstillstånd bör, med utgångspunkt i vad hovrätten funnit utrett angående de faktiska omständigheterna kring gärningen, begränsas till denna

fråga (prejudikatfråga), varvid frågorna om de tilltalades delaktighet, uppsåt och vilken påföljd de ska dömas till bör förklaras vilande.

Bakgrund

Åtalet

Åtalet avser (justerat i hovrätten) att de tilltalade, under en icke tillståndsgiven demonstration arrangerad av Nordiska Motståndsrörelsen (NMR) den 30 september 2017 på Fabriksgatan i Göteborg, tillsammans och i samförstånd med ett stort antal meddemonstranter uppsåtligt spritt ett meddelande som uttrycker missaktning för andra folkgrupper än främst den nordiska med anspelning på ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung. NMR är en öppet nationalsocialistisk rörelse vilande på idéer om att raser ska hållas åtskilda och om våld som politisk metod.

Detta har skett genom att

- ett stort antal demonstranter har burit enhetlig, uniformsliknande klädsel med NMR:s symbol Tyrrunan, vilket, i kombination med att flera av dessa demonstranter har burit sköldar och hjälmar, har gett ett militärt intryck,
- flera demonstranter har burit fanor med Tyrrunan,
- flera demonstranter har burit sköldar av trä med målad Tyrruna,
- någon eller några demonstranter har ropat "Hell seger" i samband med det våldsamma upploppet (se åtalpunkt 1),
- flera demonstranter har burit plakat där ett stort antal välkända svenska personer, varav flera är av judisk härkomst, pekas ut som förbrytare och
- FV har hållit ett tal i samband med demonstrationen där dessa personer pekas ut som ansvariga för folkförräderi och folkmord mot det nordiska folket på grund av "massinvandringen" och att dessa personer får sin makt från det judiska folket.

Deras agerande innebär ett tydligt förknippande med nationalsocialistiska rörelser under 1930- och 1940-talen och därmed med idéer om rasöverlägsenhet och rashat samt en allmän nedvärdering av andra folkgrupper än främst den nordiska.

Meddelandet har spritts genom stor massmedial bevakning, genom att filmer från demonstrationen spritts på Youtube och genom att ett stort antal människor var på plats.

Domstolarna

Domstolarna konstaterade att de faktiska omständigheter som åklagaren gjort gällande i sin gärningsbeskrivning i stor utsträckning var ostridiga. Hovrätten konstaterade att ett stort antal demonstranter burit jackor med NMR:s symbol tyrrunan, att flera demonstranter burit sköldar och hjälmar, att flera demonstranter burit fanor med tyrrunan, att flera demonstranter burit sköldar av trä med målad tyrruna, att någon eller några demonstranter ropat "hell seger" i samband med det våldsamma upploppet, att flera demonstranter burit

plakat där ett stort antal svenskar pekats ut som förbrytare samt att FV hållit ett tal. Det stod vidare klart enligt hovrätten att ett stort antal människor varit på plats och att den massmediala bevakningen av händelserna varit omfattande.

Tingsrätten

Tingsrätten ogillade åtalet avseende hets mot folkgrupp. I tingsrätten yrkade flera av de tilltalade att åtalet i de delar som avsåg jackor med NMR:s symbol tyrrunan, fanor med tyrrunan och plakat med fotografier inte skulle prövas av tingsrätten eftersom dessa faller under tryckfrihetsförordningens tillämpningsområde. Åklagaren gjorde gällande att tingsrätten inte skulle pröva om själva innehavet av kläder m.m. var brottsligt, utan om användandet av dessa saker tillsammans med övriga omständigheter utgjorde ett brott.

Tingsrätten menade att det fanns ett, om än mycket begränsat, utrymme att tillämpa brottsbalkens regler på ett spridande som utgör ett icke tryckfrihetsrättsligt skyddat användande av en skrifts innehåll. Det fanns därför inte skäl att avvisa åtalet.

Tingsrätten prövade sedan varje moment i gärningsbeskrivningen för sig. Avseende tryckta föremål med tyrrunan menade tingsrätten att användandet av dem inte kunde utgöra hets mot folkgrupp eftersom de burits vid en politisk demonstration.

Inte heller de övriga gärningsmomenten kunde i sig anses utgöra hets mot folkgrupp. Vid den samlade bedömningen skulle inte innehållet i de som tryckta skrifter bedömda föremålen (jackor m.m.) vägas in, men det faktum att det burits likadana jackor, fanor och plakat kunde enligt tingsrätten beaktas vid det samlade intrycket. Dock menade tingsrätten att det samlade intrycket låg långt ifrån de händelser som framgick av tidigare avgöranden på området. Tingsrätten ansåg därför inte att agerandet sett som helhet inneburit ett tydligt förknippande med nationalsocialistiska rörelser under 1930- och 1940-talen.

Hovrätten

Även hovrätten ogillade åtalet avseende hets mot folkgrupp. Till skillnad från tingsrätten avvisade hovrätten den del av åtalet som grundade sig på tröjor m.m. med tyrrunan. Hovrätten menade att partijackor med tyrrunan, fanor med tyrrunan samt plakat med fotografier och text fick anses vara framställda i tryckpress. Föremålen hade burits vid en demonstration där allmänheten kunnat ta del av dem och hade således givits ut. Föremålen var därför tryckta skrifter som omfattades av tryckfrihetsförordningen. Eftersom föremålen använts under en demonstration i syfte att sprida NMR:s politiska budskap omfattades de av exklusivitetsprincipen i tryckfrihetsförordningen varför åtalet i den delen avvisades. I likhet med tingsrätten menade sedan hovrätten att de åberopade omständigheterna var för sig inte utgjorde hets mot folkgrupp och att inte heller omständigheterna sammantagna utgjorde det.

Grunderna för min inställning

Enligt 16 kap. 8 § brottsbalken döms den som i ett uttalande eller i ett annat meddelande som sprids hotar eller uttrycker missaktning för en folkgrupp eller annan sådan grupp av personer med anspelning på bl.a. ras för hets mot folkgrupp.

Högsta domstolen har i NJA 1996 s. 577 uttalat att ett bärande av emblem eller uppträdande i viss klädsel kan vara ett meddelande i lagens mening om emblemet och/eller klädseln otvetydigt ger en koppling till en viss åsiktsriktning. I avgörandet hade en person burit en örn och en lagerkrans som kunde kopplas till motsvarande symboler använda i Tyskland under nazisttiden. Symbolerna hade enligt Högsta domstolen en sådan koppling till idéerna om rasöverlägsenhet och rashat och en allmän nedvärdering av andra folkgrupper än den nordiska att bärandet av symbolerna uttryckte missaktning av människor tillhörande andra folkgrupper än den nordiska.

I RH 1997:53 bedömdes en demonstration i Trollhättan till minne av Rudolf Hess. Enligt åklagarens gärningsbeskrivning hade demonstranterna haft uniformsliknande klädsel och burit plakat med Rudolf Hess jämte texten ”en dag kommer hämnaden”. Bland demonstranternas klädsel förekom örn med hakkors. En deltagare hade hållit ett tal om att ett nationalsocialistiskt rike skulle komma. Under talet hade det flera gånger ropats ”sieg heil”. Agerandet och bärandet av symbolerna innebar både enligt tingsrätten och hovrätten att de tilltalade tillsammans och i samförstånd gjort sig skyldiga till hets mot folkgrupp.

Rättsfallen NJA 1996 s. 577 och RH 1997:53 har likheter med nu aktuellt mål. I likhet med RH 1997:53 har det rört sig om en demonstration där viss symbol burits samt klädseln varit enhetligt uniformsliknande och där det hållits ett tal inför de samlade demonstranterna. Den stora skillnaden mellan nu aktuellt mål och RH 1997:53 är att de tilltalade i aktuellt mål använt en symbol som historiskt sett inte varit lika allmänt förknippad med nationalsocialism som t.ex. hakkorset och örnen samt att klädseln inte varit identisk med den som bars under 1930- och 1940-talet. Skillnaden är också att det i aktuellt fall i stor utsträckning rör sig om tryckt material som omfattas av tryckfrihetsförordningen.

Åklagaren har vid tingsrätten, i hovrätten och i sin begäran om att hovrättens dom ska överklagas argumenterat för att det bör finnas ett utrymme att pröva om personer som medvetet befinner sig på en plats under liknande omständigheter som i NJA 1996 s. 577 och RH 1997:53 – och på så sätt bidrar till att sprida ett meddelande – kan hållas ansvariga för hets mot folkgrupp trots att delar av materialet omfattas av tryckfrihetsförordningen. Enligt åklagaren är det inte vid en sådan prövning själva föremålen som bedöms utan, såsom han anfört vid tingsrätten och i hovrätten, användandet av de tryckta skriften i det aktuella sammanhanget.

Hovrätten har i sin dom hänvisat till ett uttalande av Hans-Gunnar Axberger. Enligt det refererade avsnittet har Axberger uttalat att spridandet av tryckt skrift torde, t.ex. om det sker på sådant sätt att det uppfyller rekvisiten härför, kunna bestraffas som uppvigling eller hets mot folkgrupp. Den som således enligt Axberger delar ut antisemitiska flygblad under samtidigt proklamerande av dessas innehåll kan åtalas enligt brottsbalken så länge åtalet inte grundar sig på flygbladets innehåll. Uttalandet kan ge stöd för den tolkning åklagaren och tingsrätten gjort, dvs. att det faktum att det burits jackor m.m. med tyrrunan kan beaktas vid det samlade intrycket av gärningen.

Tyrrunan har vid flertalet tillfällen bedömts av Justitiekanslern (JK). I samtliga fall har JK gjort bedömningen att symbolen i sig inte utgjort tryckfrihetsbrottet hets mot folkgrupp. I JK:s beslut den 10 november 2017, dnr 9840-17-3.1, anförde JK att omständigheter som ligger utanför själva skriften inte kan beaktas vid bedömningen av om en viss symbol utgör ett tryckfrihetsbrott.

I Hovrätten för Nedre Norrlands dom den 3 oktober 2018 i mål B 202-18 menade hovrätten att tyrrunans koppling till den nationalsocialistiska rörelsen inte är allmänt känd. Eftersom åklagaren inte presenterat något material till stöd för sitt påstående ansåg därför inte hovrätten att bilderna på tyrrunan kunde ge stöd för åtalet avseende hets mot folkgrupp.

Min bedömning

I nu aktuellt mål har det presenterats bevisning för att tyrrunan använts under den nationalsocialistiska rörelsen i Tyskland på 1930- och 1940-talet. Domstolarna har som utgångspunkt för sin prövning konstaterat att NMR är ett nationalsocialistiskt parti enligt vars ideologi det finns mänskliga raser som ska hållas åtskilda. NMR är alltså ett nationalsocialistiskt parti som använder tyrrunan som partisymbol, en symbol som även användes under 1930- och 1940-talet av den då förhärskande nationalsocialistiska rörelsen. Användandet av tyrrunan som partisymbol är således ingen slump. En utomstående betraktare av aktuell demonstration kan mot bakgrund av övriga återopade omständigheter, även med begränsad kännedom om nationalsocialistiska symboler, förstå att bärarna av tyrrunan vill sprida ett nationalsocialistiskt budskap. Det bör här också framhållas att eftersom tyrrunan bl.a. användes som en särskild utmärkelse på uniformer som bars av ledande nazister i Tyskland under 1930- och 1940-talet torde symbolen i vart fall vara mer än väl känd av alla de som överlevt Förintelsen och även för ättlingar till dem.

Därtill är tyrrunans innebörd känd för den inte obetydliga mängd individer som ingick i demonstrationståget. Det ska här särskilt anmärkas att spridning av rasistiska och liknande uttalanden inom en förening eller ett slutet sällskap är straffbelagd (se Kommentaren till Brottsbalken 16 kap 8 § su17).

Sammantaget är omständigheterna enligt min bedömning sådana att de tilltalade tillsammans och i samförstånd med ett stort antal meddemonstranter spritt ett meddelande som uttrycker missaktning för andra folkgrupper än

främst den nordiska med anspelning på ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung. I denna sammanvägning väger jag, till skillnad från hovrätten, särskilt in att FVs tal i sig (såsom minoriteten funnit) utgör hets mot folkgrupp och att klädseln varit uniformsliknande, vilket har gett ett militärliknande intryck. Måhända har klädseln inte liknat den som bars på 1930- och 1940-talen men syftet med en uniformsliknande klädsel torde vara detsamma nu som då, nämligen att framhäva det antidemokratiska nationalsocialistiska budskapet.

Sammanfattningsvis är det min uppfattning att det som läggs de tilltalade till last objektivt sett är att bedöma som hets mot folkgrupp och att så är fallet oavsett om delar av åtalet ska avvisas.

Prövningstillstånd

Enligt 54 kap. 10 § första stycket 1 rättegångsbalken får prövningstillstånd meddelas om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens). För att bevilja prövning enligt denna punkt krävs alltså att ett avgörande av Högsta domstolen blir av generell betydelse för bedömningen av framtida mål som innehåller liknande frågeställningar.

En förutsättning för ett väl fungerande, tryggt och demokratiskt samhälle är att det finns möjlighet att motverka hatbrott. Det är viktigt att lagstiftningen effektivt kan motverka sådana rasistiska och liknande uttryck som lagstiftningen om hets mot folkgrupp tar sikte på, även i de fall där uttrycken består i användning av symboler.

Mot den bakgrunden beslutade regeringen den 5 juli 2018 att låta en särskild utredare gå igenom hur brottet hets mot folkgrupp hittills har tillämpats när det gäller rasistiska och liknande symboler samt ta ställning till om den nuvarande straffrättsliga lagstiftningen om sådana symboler är ändamålsenligt utformad eller om den behöver förtydligas eller kompletteras (dir. 2018:61).

Utredningen, som antog namnet Utredningen om rasistiska symboler (Ju 2018:03) lämnade sitt betänkande i maj 2019 (SOU 2019:27).

I betänkandet behandlas bl.a. hur man sett på tyrrunan i praxis från JK och allmän domstol. Det refereras därvid bl.a. till nu förevarande åtal. Utredningen, som landar i att nuvarande reglering om hets mot folkgrupp är ändamålsenlig och därför inte lämnar något förslag på förändringar i den nuvarande straffrättsliga regleringen av rasistiska och liknande symboler, uttalar därvid att inte heller praxis beträffande tyrrunan kan medföra annan bedömning. Utredningen beaktar särskilt att den symbolen för närvarande är föremål för domstolsprövning (s. 133). Betänkandet har inte remissbehandlats.

Högsta domstolen har i NJA 1996 s. 577 klargjort att bärande av symboler som kan förknippas med nationalsocialistiska rörelser och deras idéer kan vara att

bedöma som hets mot folkgrupp. Enligt utredningen (s. 102) kan det dock inte i praxis anses klaggjort om det för straffansvar för hets mot folkgrupp krävs att en symbols budskap är känt bland en bredare allmänhet eller för mottagarna.

Det bör framhållas att tyrrunan användes som symbol av bl.a. ledande nazister under 1930- och 1940-talen i Tyskland där symbolen bars på bl.a. uniformer. Symbolen användes under samma tidsperiod även av nazister i Sverige och är idag partisymbol för NMR, som är en öppet nationalsocialistisk organisation.

Om lagstiftningen om hets mot folkgrupp inte kan tillämpas i en situation som den nu förevarande är det frågan om Sverige kan anses leva upp till sina internationella åtaganden om att tvinga rasistiska organisationer till passivitet (se SOU 2019:27 s. 31).

Det är således av stor vikt för ledning av rättstillämpningen att Högsta domstolen prövar mitt överklagande.

Enligt min uppfattning saknas det prejudikatintresse i frågorna om de tilltalades delaktighet, uppsåt och påföljd. Dessa frågor bör, om så blir aktuellt, därför prövas av hovrätten. Prövningstillståndet bör därför begränsas på det sätt jag inledningsvis föreslagit.

Bevisning m.m.

Om prövningstillstånd meddelas på sätt jag föreslagit åberopar jag följande bevisning.

Muntlig

Förhör med Ahn-Za Hagström, Säkerhetspolisen, (PM Säkerhetspolisen, ingiven till tingsrätten 190913) till styrkande av

- att NMR som organisation förespråkar våld som politisk metod
- att NMR är en öppet nationalsocialistisk organisation och
- att organisationen vilar på idéer om att raser ska hållas åtskilda.

Förhöret åberopas genom uppspelning av ljud- och bildfilen av förhöret vid tingsrätten.

Skriftlig

Översiktsfoton (förundersökningsprotokoll s. 368-373) för att bevisa hur demonstranterna är klädda och att flera av dem bar sköldar med tyrrunan på.

Digital sammanställning från NMR:s demonstrationer den 17 och den 30 september 2017 för att bevisa

- demonstranternas agerande och klädsel
- att ett stort antal av dem bar sköldar, fanor och plakat
- vad som sas på plats av dels poliser, dels demonstranter
- innehållet i Vejdelds tal - spridningen av meddelandet.

Utdrag ur Aktivisthandbok från NMR (förundersökningsprotokoll s. 154- 160) för att bevisa

- att NMR som organisation förespråkar våld som politisk metod
- att uttrycket "Hell Seger!" används inom organisationen
- och att organisationen är nationalsocialistisk.

Vår Väg NMR:s politik samt NMR:s partipolitik och ideologi (förundersökningsprotokoll s. 374-386, 392-397) för att bevisa att NMR är en öppet nationalsocialistisk organisation och att den vilar på idéer om att raser ska hållas åtskilda.

Beskrivning av tyrrunan (förundersökningsprotokoll s. 387-391) för att bevisa hur tyrrunan användes under andra världskriget.

Aktiviteter 2017 (förundersökningsprotokoll s. 403-412) för att bevisa hur NMR:s budskap blivit allmänt känt i tiden före demonstrationen den 30 september 2017.

Organisationshandboken "Robert Ley", Utdrag ur Håkan Gestrins bok, Användning av tyrrunan i tredje riket, Nationalsocialismen i Sverige (tilläggsprotokoll den 29 september 2020, s 13-46) åberopas för att bevisa hur tyrrunan användes under 30- och 40-talen i Tyskland och Sverige.

Simon Holmqvists och Simon Lindbergs artiklar (tilläggsprotokoll den 29 september 2020, s 1-10) åberopas för att bevisa

- att NMR:s syfte med att använda tyrrunan motsvarar det syfte som hakkorset använts för
- att NMR som organisation förespråkar våld som politisk metod
- att NMR är en öppet nationalsocialistisk organisation och
- att organisationen vilar på idéer om att raser ska hållas åtskilda.

Målet kan enligt min uppfattning avgöras på handlingarna.

Jag ber att få återkomma med bevisuppgift och synpunkter på målets fortsatta handläggning i det fall prövningstillstånd skulle komma att meddelas i målet i sin helhet.

Petra Lundh

My Hedström

Kopia till:

Utvecklingscentrum
Göteborgs åklagarkammare (126364-17)
Kammaråklagaren Jonas Martinsson
Kammaråklagaren Viktor Törneke